

Plaatsingslijst van de collectie Gemeentecommissie van de Hervormde gemeente te Leiden

Stukken verzameld door A. Rutgers

(1849-1875)

Samengesteld door P. Hoekstra e.a.

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 205
maart 2005

Inleiding

Deze stukken zijn volgens een aantekening in de oorspronkelijke lijst van archieven afkomstig uit het archief 'Vrij Beheer' waarmee collectie 238 werd bedoeld. P. Hoekstra heeft bij de stukken een handgeschreven lijst gemaakt maar die helaas nooit verder uitgewerkt. Die lijst werd toegevoegd aan doos 1.

In de jaren tachtig heeft een stagiair – onduidelijk blijft wie dat is geweest – de stukken bekeken en een verslag gemaakt met als titel: 'Bevindingen met het archief Rutgers'. Dat verslag is hieronder geheel weergegeven.

Bevindingen met het archief Rutgers

Gemeentecommissie van de Hervormde gemeente te Leiden (1849-1875)

A. Rutgers (1805-1884)

Antonie Rutgers werd op 2 maart 1805 te Groningen als zoon van de predikant Johannes Rutgers geboren. Hij bezocht daar het gymnasium en de universiteit, alwaar hij in 1823 het kandidaatsexamen in de letteren en in 1825 in de theologie aflegde. Hierna zette hij zijn studie voort in Leiden.

Na in 1828 voor enige tijd belast te zijn geweest met het geven van colleges kerkgeschiedenis aan de universiteit te Groningen, werd hij in 1829 beroepen als predikant te Breede. Een jaar na zijn intrede te Breede promoveerde Rutgers tot doctor in de theologie met een proefschrift over de profeet Joël.

In 1833 huwde Rutgers met de predikantsdochter Jeremina Frederika Abresch. In datzelfde jaar werd hij als lid van de klassikale commissie betrokken bij de kerkelijke procedure van Ds. De Cock. Rutgers stond op het standpunt dat het dopen van kinderen uit andere gemeenten niet te verdedigen was. Vanuit kerkrechtelijk standpunt gezien kon Rutgers zich niet met De Cock verenigen, maar in zijn opvattingen was hij gereformeerd. Dit blijkt uit het adres dat hij in 1835 bij de synode indiende, waarin hij om een ondubbelzinnige verklaring vroeg van de proponentenformule.¹

In 1837 werd Rutgers benoemd als hoogleraar bij de faculteit der wijsbegeerte en letteren aan de universiteit te Leiden, waar hij college gaf in het Hebreeuws en exegese van het Oude Testament. In zijn publicaties verdedigde Rutgers o.a. de betrouwbaarheid van het boek Daniël en de echtheid van het tweede gedeelte van Jesaja.

In Leiden was Rutgers tevens actief als gemeenteraadslid, ouderling en voorzitter van de gemeentecommissie van de hervormde kerk, welke belast was met het beheer der kerkelijke goederen. In dit verband schreef hij in 1869 de brochure Het beheer der kerkelijke goederen en fondsen van de Nederduitsch hervormde gemeente te Leiden.²

¹ Rullman, pag 16.

² Zie doos 2.

Na zijn emeritaat in 1875 vestigde Rutgers zich in 's-Gravenhage. In 1879 was hij een van de stichters van de Vrije Universiteit, waar zijn zoon Frederik Lodewijk (1836-1917) hoogleraar werd.

Rutgers overleed op 18 oktober 1884 te Den Haag.³

Over het archief

Alle stukken in het archief hebben betrekking op de werkzaamheden van Rutgers als lid van de gemeentecommissie van de hervormde kerk. In de eerste doos bevindt zich een handgeschreven plaatsingslijst [vervaardigd door P. Hoekstra]. Die plaatsingslijst is ingedeeld zoals hierna is aangegeven.

³. Gebruikte literatuur: *Christelijke encyclopedie*, Kampen, 1960, deel 5, 696-697 en J.C. Rullmann, *Dr. F.L.Rutgers, in zijn leven en werk geschetst*, Rotterdam, 1918.

Plaatsingslijst

Letter A

Stukken betreffende de hervormde gemeente te Leiden.

- I. Historische aantekeningen van A. Rutgers.
- II. Stukken betreffende de gemeentecommissie.
Tussen 1853 en 1865 was er sprake van een conflict tussen de gemeentecommissie en de kerkenraad. In december 1853 benoemde de gemeentecommissie Bodel Nijenhuis als lid en stelde de kerkenraad hiervan in kennis, met het verzoek de benoemde aan de gemeente voor te stellen. De kerkenraad had echter bezwaar tegen de benoeming en weigerde dit. Volgens de gemeentecommissie bezat zij hiertoe echter niet de bevoegdheid. Waarschijnlijk naar aanleiding hiervan stelde de kerkenraad in 1854 een nieuw conceptreglement op voor de gemeentecommissie. Volgens de leden van de gemeentecommissie was de kerkenraad hiertoe evenmin bevoegd. Met het reglement gebeurde verder niets.
In 1859 weigerde de kerkenraad wederom de benoeming van vier leden van de gemeentecommissie te aanvaarden. Het conflict verhevigde zich en mondde uit in de benoeming van een tweede gemeentecommissie, die, zoals uit ingezonden brieven in de Leidsche Courant (doos 2) blijkt, bekend stond als de 'nieuwe commissie'.
In 1865 besliste de rechter (zie doos 2) ten gunste van de oude gemeentecommissie.
Veel stukken die onder punt II op de lijst voorkomen, hebben betrekking op bovenstaand conflict en zijn in doos 2 in gedrukte vorm terug te vinden, evenals exemplaren van de Leidsche Courant waarin over deze zaak bericht werd en/of ingezonden brieven staan.

Korte omschrijving van de stukken onder punt II met de nummers van de lijst.

Stukken betreffende het conflict met de kerkenraad:

- Stukken betreffende Bodel Nijenhuis, nr. 2 t/m 13, 1854.
- Stukken betreffende de bevoegdheid van de kerkenraad om het reglement van beheer van kerkgoederen te wijzigen, nr. 14 t/m 16, 1854.

- Stukken betreffende het competentiegeschil, nr. 29 t/m/ 39, 1862.

Stukken van financiële aard:

- Jaarrekeningen e.d., nr. 1, 18, 21 t/m 28, 30, 54, 95 t/m 98, 1849-1874.
- Stukken betreffende de predikantstractaten, nr. 71 t/m 78, 1871-1872.
- Stukken betreffende het opzeggen van een lening aan de kerk door Burgemeester en Wethouders, nr. 80 t/m 88, 1872 en z.d.
- Stukken betreffende het opleggen van hoofdelijke omslag door de gemeentecommissie, nr. 99 t/m 102, 1874-1875.

Stukken betreffende begraafplaatsen:

- Stukken van meer algemene aard, nr. 19, 20 en 89, 1859-1872.
- Twee brieven betreffende het grafschrift van Ludolf van Keulen, nr. 67 en 90, 1871.

Stukken betreffende de Marekerk:

- Correspondentie en verslagen i.v.m. de restauratie van de Marekerk, nr. 45 t/m 53,55 t/m 57,86 t/m/ 70, 1871.

Stukken betreffende het Besluit ter voorlopige organisatie van de Ned. Herv. kerk aangaande het beheer der kerkelijke goederen en fondsen bij hare gemeenten', 1868.

N.B. Naar aanleiding van dit besluit schreef Rutgers de in de inleiding vermelde brochure.

- Stukken betreffende 'het Besluit', nr.40 t/m 44, 1868

Letter B.

Stukken betreffende andere gemeenten.

Letter C.

Stukken en brochures over andere beheercolleges.